

Voorschrift - RWSV

Versie: 2

Code: 913.00.B100

Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea

Advies en overlegorgaan: MT-IGA

datum vrijgave: 01-09-2021

913.00.B100

**Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren.
Methode: Bijleveld en Parea**

Versiebeheer

versie nummer	datum vrijgave	versie nummer	datum vrijgave	versie nummer	datum vrijgave	versie nummer	datum vrijgave
1	19-03-2018						
2	01-09-2021						

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 2 van 8
Voorschrift - RWSV		Versie: 2
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea	

Uitgegeven door RWS CIV

Wijzigingen in deze versie ten opzichte van de vorige versie:

- Verduidelijking van de werkwijze
- Coördinatenstelsel toegevoegd
- Namen van ploegleden verwijderd t.b.v. privacy

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 3 van 8
Voorschrift - RWSV		Versie: 2
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea	

Inhoudsopgave

1.	DOEL EN TOEPASSINGSGEBIED.....	4
2.	TERMEN EN DEFINITIES	4
3.	PROCESBESCHRIJVING.....	4
4.	UITVOERINGSOPDRACHT	4
5.	APPARATUUR, REAGENTIA EN HULPMIDDELEN	4
5.1	Apparatuur.....	4
5.2	Hulpmiddelen	5
6.	WERKWIJZE	5
6.1	Veiligheid en milieu.....	5
6.2	Vorbereiding	5
6.3	Uitvoering.....	5
6.3.1	Opname.....	5
6.4	Nazorg.....	6
7.	Kwaliteitsborging.....	6
8.	referenties	6
9.	bijlagen.....	6

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 4 van 8
Voorschrift - RWSV		Versie: 2
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Pareae	

1. DOEL EN TOEPASSINGSGEBIED

Dit RWSV beschrijft de gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal volgens de methode Bijleveld en Pareae. Deze methode wordt gebruikt om een beeld te krijgen van de ruimtelijke verspreiding van het in het litoraal met het oog waarneembare benthos.

2. TERMEN EN DEFINITIES

Litoraal Het gebied dat bij elke vloed wordt overspoeld

3. PROCESBESCHRIJVING

Het personeel dat de monsterneming uitvoert dient aantoonbaar te beschikken over voldoende kennis over de te bedienen bemonsteringsapparatuur, de verwerking van de monsters en de identificatie van de in bijlage 2 aangegeven taxa.

4. UITVOERINGSOPDRACHT

De veldparameters die opgenomen dienen te worden staan beschreven in bijlage 2. De opdrachtgever moet aan de hand van de registraties (veldformulier) kunnen vaststellen of aan de eisen van de methode is voldaan. De opdrachtnemer is hierbij vrij om zijn eigen formulieren te gebruiken tijdens de opname.

Naast het vastleggen van de gevraagde veldparameters (bijlage 2) dienen de volgende zaken ook genoteerd te worden:

- Datum van opname;
- Tijd van monsternamen per locatie;
- Getijcondities tijdens opname;
- Weer condities tijdens opname;
- De locatie van de verlegde bemonsteringslocaties en de reden waarom (dicht oesterveld, in een geul, punt ligt in te diep water tijdens eb, etc);
- locatiecode;
- monsternummer;
- Eventuele verdere bijzonderheden.

5. APPARATUUR, REAGENTIA EN HULPMIDDELEN

5.1 Apparatuur

- (Digitale) veldformulieren
- Spade (Blad breedte; 20 ± 3 cm, blad lengte; 25 ± 4 cm)
- 50 cm x 50 cm werpvierkant
- GPS (4-10 m nauwkeurig)
- Monsterpotten
- Duimstok/rolmaat (op mm nauwkeurig)

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 5 van 8
Voorschrift - RWSV		Versie: 2
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea	

5.2 Hulpmiddelen

- Goed leesbare kopie van deze RWSV
- Loep

6. WERKWIJZE

6.1 Veiligheid en milieu

Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd met inachtneming van hetgeen wettelijk is voorgeschreven in het vigerend arbeidsomstandighedenbesluit. Het Veiligheids- en Gezondheidsdocument zoals bedoeld in hoofdstuk 2 van het Arbeidsomstandighedenbesluit dient bij opdrachtgever ter toetsing te worden aangeboden voorgaande de bemonstering. Ten behoeve van de veiligheid zijn bij de bemonstering minimaal twee monsternemers aanwezig. Gebruik waar nodig persoonlijke beschermingsmiddelen. Te allen tijde dient rekening gehouden te worden met natuursomstandigheden, zoals het weer, getijdewerking, moeilijk beloopbare velden met slib, en oestervelden. Voorkom zo veel mogelijk verstoring van leven in en buiten het opnamegebied.

6.2 Vorbereiding

Bij de gebiedsdekkende opname zijn vooraf de locaties bepaald. Deze locaties zijn zo gekozen dat er een ruimtelijk beeld wordt verworven van het aanwezige bodemleven in een bepaald gebied.

6.3 Uitvoering

Met behulp van een spade en een werpvierkant wordt gekeken welke soorten (die visueel te herkennen zijn) voorkomen. Naast het bodemleven worden ook enkele abiotische parameters meegenomen zoals richting stroomribbels en lutumgehalte. Alle op te nemen veldparameters staan beschreven in bijlage 2.

De opname moet een zo goed mogelijk beeld geven van de situatie zoals deze is ten tijde van de monsternamen en dient genomen te worden in een ongestoord deel van de bodem. Sluit risico factoren, welke verstoring van het monster tot gevolg kunnen hebben, zoveel mogelijk uit. Het is niet toegestaan om minder steken te nemen of niet de gehele steek te bekijken. Twee steken moeten nauwkeurig bekeken worden om elke mogelijk aanwezige soort (die visueel te herkennen is) te kunnen vinden.

6.3.1 Opname

- Ga naar de bemonsteringslocatie m.b.v. een GPS waarbij je het punt zo dichtbij mogelijk benadert (maximaal 2 meter);
- Als je niet binnen 2 meter van een bemonsteringslocatie kunt komen, noteer dan de werkelijke locatie op het (digitale) veldformulier (x, y), en beschrijf de reden waarom het punt verlegd is. Gebruik hiervoor coördinatenstelsel EPSG 4258 of EPSG 28992 (RD new);
- Bepaal de stroomrichting van de stroomribbels;
- Bepaal met de hand het lutum gehalte door een klein beetje sediment tussen de vingers te wrijven (zie bijlage 1);

RWS Ongeclassificeerd

De vigerende versie staat op het internet: www.rijkswaterstaat.nl.

Gebruikers van afgedrukte documenten zijn zelf verantwoordelijk voor het verifiëren van de status van deze papieren documenten door middel van vergelijking van het versienummer en de datum van vrijgave.

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 6 van 8
Voorschrift - RWSV		Versie: 2
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea	

- Bepaal het ecotooptype volgens de Jong, 2013;
- Scan het oppervlak van het omringend gebied (straal van 2m) op aanwezigheid van benthos (wadslakjes, pygospio, lanice, diatomeeën etc.);
- Steek twee keer een spade in de grond in de grond op een onberoerd stuk bodem totdat het blad geheel in de grond is. Pas op dat je de steel niet breekt;
- Breek de bodem open;
- Bekijk welke organismen in de gebroken grond zitten en in het gat conform bijlage 2;
- Schep het sediment uit het gat en breek het in kleine stukjes om de gehele schep nader te inspecteren;
- Roer vervolgens het sediment in het gat met je hand (indien grondwater aanwezig is), hierdoor komen sommige organismen boven die je wellicht nog niet hebt gezien;
- Noteer per locatie, per soort de aanwezigheid op het (digitale) veldformulier;
- Indien in het veld niet mogelijk is om te bepalen welke soort het is, wordt het organisme meegenomen om later te determineren, noteer dit dan ook op het veldformulier;
- Gooi het werpvierkant binnen een straal van 2 meter van het meetpunt op een representatief stuk;
- Bekijk de hoeveelheid wadpierenhoopjes binnen het vierkant;
- Woel de bovenste 6 ± 1 cm van het sediment in het vierkant om en bepaal de abundantieklasse van de levende kokkels (zie bijlage 2);
- Noteer alle gegevens op het (digitale) veldformulier;

6.4 Nazorg

N.v.t.

7. KWALITEITSBORGING

N.v.t.

8. REFERENTIES

Jong, J.W., 2013. Geomorfologische kartering westerschelde 2012.

9. BIJLAGEN

Bijlage 1: Toelichting lutum bepaling in het veld.

Bijlage 2: Veldparameters gebiedsdekkende opname macrozoöbenthos.

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 7 van 8
Voorschrift - RWSV		Versie: 2
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea	

Bijlage 1 Toelichting lutum bepaling in het veld

BENAMING TOELICHTING

0 - 2%	<u>kleiarm zand</u> strandzand, schuurt tussen duim en wijsvinger.
2 - 5%	<u>kleihoudend zand</u> iets vuil, smeert ietsje, schuurt nog onverminderd, klein slibwolkje als je het in plas gooit. Geen voetstappen
5 - 8%	<u>kleiig zand</u> slibbig zand, smeert knijpen gaat een klein deel tussen de vingers door. sporen
8 - 12%	<u>zeer lichte zavel</u> smeert goed, bij knijpen grotendeels weg, iets zand over in hand. Diepe sporen
12 - 17%	<u>matig lichte zavel</u> smeert goed, zand nog goed te voelen tussen duim en wijsvinger. Smeert glibberig met veel zand Vanaf 15% spoelt niet meer van je vingers af Boven 15% rolletje maken buigen breekt niet
17 - 25%	<u>zware zavel</u> smeert goed, bijna geen zand meer te voelen, klei wil niet meer van vingers afspoelen.
25 - 35%	<u>lichte klei</u> bijna stopverf, als molykote tussen duim en vinger,
> 35%	<u>zware klei</u> bijna stopverf als molykote tussen duim en vinger,

Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat		Pagina 8 van 8
Voorschrift - RWSV	Versie: 2	
Code: 913.00.B100	Gebiedsdekkende opname van macrozoöbenthos in het litoraal in mariene wateren. Methode: Bijleveld en Parea	

Bijlage 2 Veldparameters gebiedsdekkende opname macrozoöbenthos

Voor het vastleggen van een aantal van de onderstaande parameters wordt een gebied beoordeeld van ongeveer 2 meter rondom het aangegeven punt.

Naam	Wetenschappelijke naam	Methode	Waarde
tijd	Tijd van inwinning	tijd noteren bij start meetpunt	tijd
datum	Datum van inwinning	datum van inwinnen	datum
ploegnr	Nummer van de ploeg	Nummer van de ploeg	nummer
golfribbels	Aanwezigheid van golfribbels	Bekijk op aantal meters rondom een meetpunt het voorkomen van golfribbels	ja/nee
stroomribbels	aanwezigheid stroomribbels rondom een punt	Bekijk op aantal meters rondom een meetpunt het voorkomen van stroomribbels	ja/nee
plof	Aanwezigheid van plofzand rondom het punt	Bij openbreken grond kan je de "bros-structuur" in het zand als een laag herkennen	ja/nee
lutum	Lutum gehalte	volgens bijlage 1	lutum gehalte
nat	Klein laagje water of veel plasjes tussen de wadpieren	laagje (of plas) water wat aanwezig blijft ook na laag water	ja/nee
wier	Aanwezigheid van aangespoeld wier rondom het punt	aanwezigheid van losse wieren	geen / weinig (her en der wat wiertjes) / veel (redelijk wat tot aan pakketten wier)
diatomeeën	Aanwezigheid diatomeeën rondom punt	aanwezigheid van een zichtbare diatomeeën (laag of vlekken)	ja/nee
oester	Aanwezigheid van oesters	Crassostrea gigas	natuurlijke oesterriffen en patches
oxidatie	Oxidatiegraad in mm		geen / open (losse patches) / midden (meer verdicht maar niet aaneengesloten) / dicht (vrijwel aaneengesloten)
wadpierenhoopjes	Wadpierenhoopjes geteld op 50*50 cm		in mm noteren
wpklein	Voorkomen van juveniele wadpierenhoopjes (vaak in grote aantallen)	Arenicola marina	Tellen hoopjes met behulp van een werpvierkant 50*50cm. Kies representatief stuk uit, niet gooien.
wpmidden	Voorkomen van hoopjes gemiddeld van grootte	Arenicola marina	grootte hoopjes classificeren. Klein zijn de juveniele hoopjes, die soms dichtheden halen van 200 hoopjes per 50*50cm
wpgroot	Voorkomen van echt grote wadpierenhoopjes	Arenicola marina	grootte hoopjes classificeren. Gemiddelde grootte is de meest voorkomende
lanice	schelpkokerworm	Lanice conchilega	grootte hoopjes classificeren. Groot is gereserveerd voor de flinke hopen, vaak niet zo veel bij elkaar in een vierkant
pygospio	zandkokerworm	Pygospio elegans	Rondkijken naar kokers in het sediment, worm zelf hoeft niet gevonden te worden
kokkel	Kokkel	Cerastoderma edule	Een gebied ter grootte van 50*50cm omkijken met de vingers van je hand. Zo voel je makkelijk waar de kokkels zitten.
kokkelbroed	Aanwezigheid van kokkelbroed	Cerastoderma edule	Tel de kokkels om ze in een klasse te plaatsen
wadslak	Wadslakjes	Peringia ulvae	aparte notatie voor de aanwezigheid van kokkelbroedjes, deze worden niet apart geteld enkel aangegeven of ze er zijn.
alkruik	Alkruikjes	Littorina spec.	ja/nee
non	Nonnetje	Macoma baltica	ja/nee
tapiltschelp	Tapiltschelp	Venerupis philippinarum	ja/nee
ensis	Mesheft	Ensis spec.	ja/nee
mya	Strandgaper	Mya arenaria	ja/nee
slijkgaper	Platte slijkgaper	Scrobicularia plana	ja/nee
nereis	Zeeduizendpoot en zager (nereis)	Hediste spec. En allitta spec.	De zagers worden niet verder op naam gebracht.
nephthys	Zandzager	Nephthys spec.	ja/nee
heteromastus	dradeworm	Heteromastus filiformis	ja/nee
wapenworm	Wapenworm	Scoloplos armiger	ja/nee
dieselreinworm	Gestippelde dieselreinworm	Phyllodoce spec.	ja/nee
gemshoornworm	Gemshoornworm	Scolecipis squamata	ja/nee
bloedworm	Bloedworm	Notomastus latericeus	ja/nee
glycera	Schietworm	Glycera spec.	ja/nee
corophium	Slijkgarnaal	Corophium spec.	ja/nee
buldozerkreeft	Buldozerkreeftje	Urothoe poseidonis	ja/nee
viokreeft	Viokreeftjes anders dan Urothoe poseidonis		worden niet verder op naam gebracht maar de aanwezigheid van overige viokreeftjes wordt wel genoteerd.
krab	Krab		Worden niet op naam gebracht, enkel de aanwezigheid wordt genoteerd
garnaal	Garnaal		Worden niet op naam gebracht, enkel de aanwezigheid wordt genoteerd
bodemleven	Bodemleven geen-sporadisch-gemiddeld-veel		geen (geen bodemleven zichtbaar) sporadisch (enkele organismen) gemiddeld (veel van een soort of meerdere soorten aanwezig) veel (meerdere soorten gemiddeld of enkele soorten veel aanwezig)
opmerkingen	Opmerkingen/val		Bijzonderheden kunnen zowel organismen zijn die niet in de streepijst staan, als wel afwijkende kenmerken van bodem of organismen. Bv kleiranden, poeltjes, afstromaaltjes

RWS Ongeclassificeerd

De vigerende versie staat op het internet: www.rijkswaterstaat.nl.

Gebruikers van afgedrukte documenten zijn zelf verantwoordelijk voor het verifiëren van de status van deze papieren documenten door middel van vergelijking van het versienummer en de datum van vrijgave.